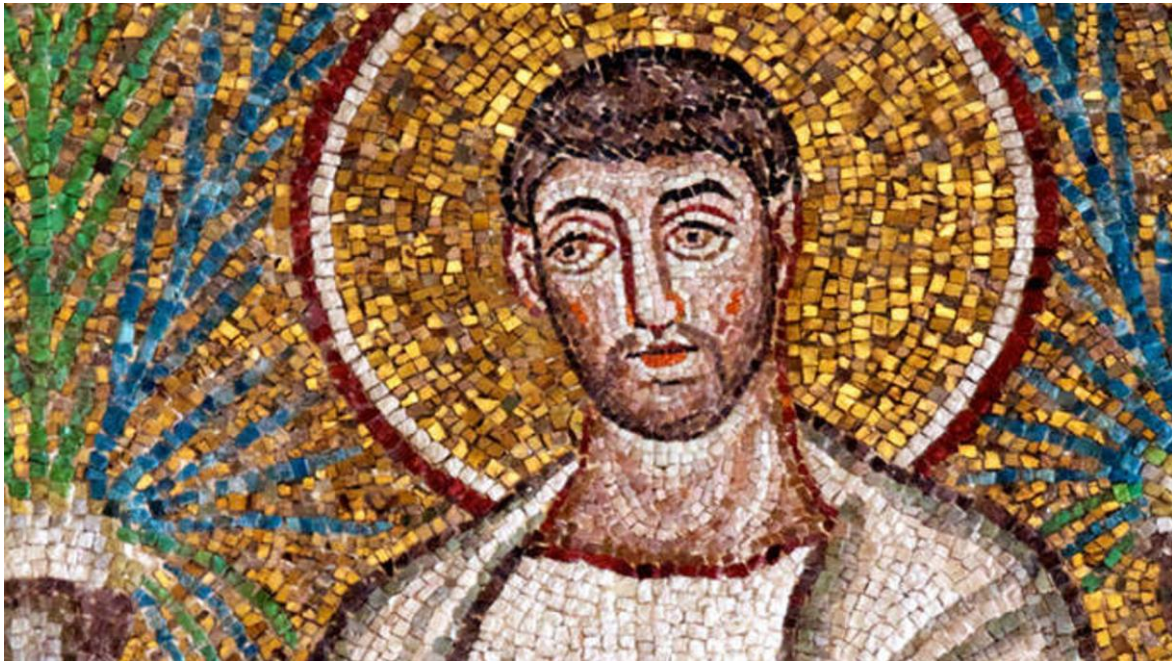

De kerk als vrouw: een bijbels beeld en de interpretaties ervan door een kerkvader, theologen en een paus

ANALYSE uit het ND, door [Hendro Munsterman](#), zaterdag 9 december 2023

‘Wie de kerk niet als moeder heeft, kan God niet als Vader hebben.’ Het is een beroemde uitspraak van de derde-eeuwse kerkvader Cyprianus van Carthago. Paus Franciscus maakt de vrouwelijkheid van de kerk tot een centrale gedachte in zijn beleid. Wat wil hij ermee bereiken?

Volgens Cyprianus van Carthago (afgebeeld in de Basilica di Sant'Apollinare Nuovo in Ravenna) is God Vader en de kerk moeder. Beeld nd

ROME

Het idee van de kerk als moeder wortelt in de nieuwtestamentische gedachte dat de kerk vrouwelijk is. De schrijver van de brief aan de Efeziërs beweert dat de kerk door Christus is geheiligd en gereinigd en dat Hij haar ‘bij zich heeft genomen, zodat ze onbevlekt, heilig en zuiver zal zijn’.

Deze nieuwtestamentische huwelijksmetafoor wortelt op haar beurt in het oudtestamentische beeld van (de trouwe) God als bruidegom van het (vaak ontrouwe) volk Israël. Volgens de Bijbel is de kerk dus vrouwelijk: bruid en echtgenote. Daarmee wordt de verhouding tussen het volk (Israël of de

Volgens Cyprianus en andere kerkvaders is de kerk ook moeder; dat drukt iets uit over de verhouding tussen de kerk en de gelovigen. Zij ontvangen van de kerk het heil in Christus, het Woord van God en de sacramenten. Ook voor de reformator Johannes Calvijn is de kerk een moeder, bij wie gelovigen leven ontvangen en opnieuw geboren worden.

Toch is de kerk ook heel erg mannelijk - zeker kerken die geen vrouwelijke ambtsdragers kennen, zoals de Rooms-Katholieke. Alle macht en autoriteit ligt daar bij mannen.

roeping

Hoe valt die mannelijke dominantie samen te denken met het vrouwelijke karakter van de kerk? Op die vraag bedacht de grote Zwitserse theoloog Hans Urs von Balthasar (1905-1988) een antwoord. Hij maakt onderscheid tussen het 'petrijns principe' en het 'mariaal principe'. Petrus en Maria zijn verschillend, maar beiden zijn noodzakelijk.

De kerk is moeder, want 'zij is gebouwd op de bisschoppen'. Hoe genderfluïde wil je het hebben?

Het petrijns principe gaat voor Von Balthasar over de organisatie, de ambten en de structuren. Het is het uiterlijk zichtbare deel van de kerk, met bisschoppen en priesters en het Petrusambt van de paus als meest verheven uitdrukking.

Het mariaal principe gaat over de binnenkant van de kerk: het luisteren naar Gods Woord, de intieme verhouding met Christus. Het gaat ook over de dienstbaarheid in en van de kerk. Dit betreft de roeping en taak van de leken.

Bij Von Balthasar staan mannelijk en vrouwelijk voor complementaire eigenschappen. Mannelijk is actief, naar buiten gericht en gevend. Vrouwelijk is passief, naar binnen gericht en ontvangend. De kerk heeft beide nodig.

Von Balthasar trekt daaruit ook de conclusie dat het bisschops- en priesterambt dus alleen door mannen kan worden vervuld. Paus Johannes Paulus II volgde hem in die redenering. Vrouwen hebben andere kwaliteiten en die zijn minstens zo belangrijk.

vermannelijking

Blijft echter onverlet dat alle macht en autoriteit in de vrouwelijke kerk slechts door mannen wordt uitgeoefend. En waarom kunnen vrouwen géén deel uitmaken van het actieve en schenkende, mannelijke, petrijns principe, maar niet-gewijde mannen - toch meer dan 99 procent van alle mannelijke katholieken - wél van het passieve en ontvangende, vrouwelijke, mariale principe? Op die vraag blijft men het antwoord schuldig. Plotseling blijkt katholieke theologie - als het beter uitkomt - wél genderfluïde.

De paus snapt dat de kerk van morgen veel meer plek aan vrouwen moet gaan geven.

Een grappig aspect is dat Cyprianus het beeld van de kerk als moeder juist gebruikte om de gelovigen op te roepen tot trouw aan de (mannelijke) bisschop. Hij deelt het heil uit, in naam van Christus. De kerk is moeder, want 'zij is gebouwd op de bisschoppen'. Hoe genderfluïde wil je het hebben?

Afgelopen maandag en dinsdag heeft paus Franciscus zich met zijn kardinaalsraad gebogen over 'de vrouwelijke dimensie van de kerk' en het 'mariaal principe'. Drie Italiaanse theologen - twee vrouwen en een priester - hielpen hen met nadenken.

Enkele dagen ervoor zei de paus in een toespraak tot de Internationale Theologische Commissie (ITC): 'De kerk is vrouw en als we niet begrijpen wat vrouw is of wat een theologie van vrouwelijkheid is, zullen we nooit begrijpen wat de kerk is.' Hij noemde de 'vermannelijking van de kerk' een 'grote zonde' en hij beklagde zich erover dat er slechts drie vrouwen lid zijn van de ITC.

onvervangbaar

Franciscus is een Argentijnse, witte, celibataire man van bijna 87 jaar. Zijn beeld van wat mannelijk en vrouwelijk is, is cultureel gekleurd en tijdgebonden. Veel jongere vrouwen - zeker in het Westen - zullen zich moeilijk kunnen vinden in de wijze waarop Franciscus over vrouwen praat.

Maar de paus snapt dat de kerk van morgen veel meer plek aan vrouwen moet gaan geven. Na hun vergadering verklaarden de oude mannen van het Vaticaan dat 'het nodig is om ook en vooral in lokale gemeenschappen te luisteren naar het vrouwelijke aspect van de kerk, zodat besluitvormingsprocessen kunnen profiteren van de onvervangbare bijdrage van vrouwen'.

Daarmee is lang niet gezegd dat er al vrouwelijke ambtsdragers in de rooms-katholieke pijplijn zitten. Maar terwijl Von Balthasar de metafoor gebruikte om vrouwen buiten het gewijde ambt te houden, gebruikt Franciscus haar juist zodat vrouwen op meer plekken in de kerk aan het woord komen en verantwoordelijkheden nemen.

<https://www.nd.nl/geloof/katholiek/1203796/de-kerk-als-vrouw-een-bijbels-beeld-en-de-interpretaties-erva#/reader>

[LEES OOK: Archeologische bewijzen voor vrouwelijke diakens in vroegchristelijke kerk](#)

LEES OOK: Katholieke synode: de Geest kan niet meer terug in de fles, maar waarheen hij waait is nog niet duidelijk

LEES OOK: Hoe de katholieke Kerk in Nederland tekortschiet in de aanpak van misbruik: 'Zo ontmoedig je slachtoffers'

LEES OOK: Bisschoppensynode: geestelijken moeten verantwoording afleggen, kloof over lhbt+ en vrouwelijke diakens